



**DEMOKRAZIARI ETA HERRITARREN
PARTE-HARTZEARI BURUZKO
EUSKADIKO LIBURU ZURIRANTZ**

**PROZESUAREN 2. JARDUNALDIKO
ONDORIOAK
VITORIA-GASTEIZ, 2014KO MARTXOAK 21**



Sarrera

2014ko martxoaren 21ean izan genuen demokraziari eta herritarren parte-hartzeari buruzko Euskadiko Liburu Zuria eraikitzeke herritarrekin batera lantzen ari garen parte-hartze prozesuko **bigarren jardunaldia**, joan zen abenduaren 18an Bilbon hasitako Demokraziari eta Herritarren Parte-hartzeari buruzko Liburu Zuria eraikitzeke prozesu partekatuan aurrera egiteko xedearekin.

Bigarren jardunaldi hau Gasteizen izan zen, Udalarekin elkarlanean, eta 80 eragile baino gehiagok hartu zuten parte: pertsonak, herritarren erakundeetatik zetozenak, herritarren parte-hartzean adituak eta erakunde publikoak. Baina, oraingoan, Gasteiz hiriko **elkarte-sarearen presentzia handia** nabarmendu nahi dugu, izan ere, bai saio nagusian eta bai parte-hartzearen inguruan sortu ziren hainbat eztabaidatan hartu baitzuten parte.

Lehenik, jardunaldiari hasiera emateko, sarrera labur bat eskaini zen Demokraziari eta Herritarren Parte-hartzeari buruzko Liburu Zuri hau egitearekin lortu nahi diren helburuak gai hartuta, izan ere, 2013ko abenduan prozesuaren **sustapen saioa** egin zenean adierazi zen bezala (ikus [1. jardunaldiko ondorioen dokumentua](#)), Euskadiren eraikitze demokratikoan aurrera egitea ekarriko du horrek, herritarren parte-hartzea kudeaketa publikoan txertatzea ahalbidetuko baitu hainbat helbururekin: gobernuak sendotzea, politika publikoak zilegitzea, gizarte pluraltasuna sustatzea, gizarte interesak agenda publikora gehitzen laguntzea, bizitza publikoa antolatzeke prozesuetan herritarrak inplikaraztea, eta gizarte zibilaren eginkizuna indartzea. Gizarteek ez dute, gaur egun, gogoeta kolektiboa eta beren potentzialaren erabilera etengabe praktikatzeko beste aukerarik, ikuspegi partekatu baten bitartez, herritarren komunitatea giza aurrerabide iraugarri baten alde elkartzeko.

Ondoren, **prozesua** deskribatu zen, zeina kanpoko eragileekin batera ari baita garatzen berriazko saio hauen bitartez; hala, joan zen abenduko lehen jardunaldian plazaratutako gai espezifikokoak ari dira jorratzen, beharrezkoa ikusten baita esandako gaien gainean eztabaidatzea. Gainera, iruzkinak egin ziren hainbat mailatan eta [paraleloki garatzen ari diren beste prozesu batzuek](#), non euskal gizarteko hainbat kolektibo ari baitira parte hartzen. Kolektibo horien ekarpenak oso garrantzizkoak jotzen dira prozesu honetan zehar lortzen ari garen emaitzak finkatzeko (kolektiboek ondorioen dokumentua). Ildo horretan, topaketak egin dira –edo egingo dira– gazteekin, adineko pertsonekin, ahalmen-urritasuna dutenekin, etorkinekin, eta beste hainbat kolektiborekin. Hortik lortzen diren emaitzak ere eraiki nahi dugun Demokraziari eta Herritarren Parte-hartzeari buruzko Liburu Zurian jasoko dira.



Administrazioaren konpromisoak

Lehen saioan, Josu Erkoreka sailburuak aipatu zuen **arduradun politikoeak, abiapuntuko baldintza gisa, konpromiso argia dutela prozesu honekin**, eta, zentzu horretan, Eusko Jaurlaritzak konpromiso zalantza gabea duela adierazi zuen demokrazian eta herritarren parte-hartzean sakontzeko, eraberritze politikoa xede duen prozesu bat aurrera eramanez eta elkarrizketa eta gardentasun printzipioak biziberrituz. Herritarrekiko elkarrizketa prozesu hori beharrezkoa da arazoei ekiteko, entzuteko, eta soluzioak partekatzeko; gardentasuna ere premiazkoa izango da herritarrek, uneoro, politika publikoei buruzko informazioa izan dezaten, autokritikatik eta apaltasunetik abiatuta, etengabe hobetzeko espirituarekin. Azken batean, prozesu honen bidez, **erreferentzia-esparru bat sortu nahi da Euskadirako gobernantza-eredu berri bat bultzatzeko, mobilizatzeko eta garatzeko.**

3

Lehen jardunaldiko ondorioen dokumentuan Eusko Jaurlaritzari behin eta berriro eskatu zitzaionez azal zitzala garbi zein diren bere gain hartzen dituen konpromisoak Demokraziari eta Herritarren Parte-hartzeari buruzko Liburu Zuri hau prestatzean, bai hasitako prozesuari dagokionez eta bai berorretatik lortzen diren emaitzen erabilgarritasunari buruz, instituzioen aldetik, Eusko Jaurlaritzak prozesu honetan bere egiten dituen konpromisoak aurkeztu ziren, hau da, hainbat maila eta esparrutan garatzen ari den ekimen honekiko duen inplikazioa.

Hona zein diren **konpromiso** horiek:

Konpromiso-esparru partekatu batetik

Prozesu parte-hartzaile inklusibo bat gauzatzea, hainbat interesetako pertsona eta taldeen proposamenei harrera egiteko dinamikak eta kanalak aurreikusiko dituen

Gardena, gaiari buruzko adostasunak eta desadostasunak leialki islatuko dituen, baita lortzeko behar diren baliabideak ere

Eskuragarria, ondorioztatzen den informazioa herritarrek ulertzeko moduan hurbilduko duena



Eragileen arteko lankidetza bultzatuko duena; helburu bera duten artekariez baliaturik, kanalak eta bitartekoak erabiliko ditu ahalik eta kolektibo gehienetara heltzeko, ahalegin eta bitarteko bikoiztasunak ekidinez eta funtsezkoak ez diren aurrekontu-baliabideen kontsumoa saihestuz

Berritzailea, metodologia eta bide berriak erabiliko dituena kolektibo desberdinen sentsibilitateak, iritziak eta ikuspegiak jasotzea errazteko

Jaurlaritzaren **lidergo politikoarekin**, Liburu Zuria gizartearen aurrean aurkeztea konpromisoaren erakusgarri ez ezik, eztabaidarako akuilu izan dadin, eta erakunde guztiek aintzat har dezaten.

Konprometitua, adostasun zabala lortzen duten eta beren garapena bermatzeko tresna arautuak behar dituzten gaiak arau-proposamen bihurtzeko. Bereziki, Euskal Administrazio Publikoaren Lege Aurreproiektuaren prestakuntzarekin bat etorririk, hainbat konpromiso hartuko dira aurreproiektu horretan, herritarren parte-hartze eskubideen aitortza, sustapen-neurriak, eta parte-hartze prozesuen eraginkortasuna bermatzeko duten oinarritzko hainbat tresna aintzat hartuko dituztenak.

Eredugarria, parte-hartze prozesuaren jardunbide egoki gisa balioko duena, bere eraginkortasunagatik eta herritarrekiko sortze prozesu baten oinarritzko printzipioei erakusten dien errespetuagatik

Esperimentala, esperientzia berritzaileak abian jarriko dituena, gure kultura demokratikoan berriak izan daitezkeen eta parte-hartzea errazteko beste formula batzuk esperimentatzea ahalbidetuko duten bizpahiru proiektu piloturen bitartez

Jarraitasun bokazioa duena, Administrazioan gai publikoak kudeatzeko modu berri bat –herritarrekiko lankidetz– txertatzen saiatzeko

Denboran iraungo duena, eta enplegatu eta zuzendari publikoak ere inplikatzeko dituena, haien ikuspegia jaso eta aldaketarako motor lana egin dezan, gaur egun prozeduran gehiegi zentratuta dagoen Administrazioa herritarrengana orientatzen dadin.



Gainera, ondorengo **joko-arauak** erabaki dira prozesuan zehar aplika daitezzen:



5

Jardunaldian jorratzeko gaiak eta metodologia

Bigarren jardunaldi honetan, lehen jardunaldian jasota zeuden baina gehiago sakontzeko premia zuten zenbait alderdi jorratu ziren, hala nola:

- **Parte-hartzearen eta erabakiaren arteko lotura maila.** Zenbateraino dago parte-hartzea erabakiarekin lotuta?
- **Kalitateko parte-hartze prozesuak garatzeko kanalak eta metodologiak.** Zeintzuk bai? Zeintzuk ez? Norentzat, eta noiz?

Coach and Play enpresak jardunaldirako berariaz diseinatutako metodologia baten bitartez (BEGITHINK), jorratu beharreko gai bakoitzaren inguruko zenbait baieztapen bitarteko gisa erabilita, esparru bakoitzera hurbiltzeko balio zezaketen argudioak eta posturak kolektiboki aztertzen eta sortzen saiatu ziren; zehaztapenetara heltzeko elkarrizketak lotzeko ahaleginak ere egin ziren, gai bakoitzaren formulazioa begirada eta sentsibilitate desberdinen ikuspegitik egiten saiatuz.

Ondorengo eskeman ikus daitezke saioan jorratu ziren esparru bakoitzerako egindako baieztapenak eta haietako bakoitzerako aurreikusi ziren begirada desberdinak:



begiTHINK aproximaciones a la mirada social		Participación Vinculante			Canales de Participación		
		Todo proceso o momento de participación no vinculante para el promotor es una estafa	La falta de competencias personales para la participación ciudadana responsable dificulta que los procesos sean vinculantes	Dependiendo de la naturaleza y de la cuestión que aborda el momento o el proceso participativo, puede tener carácter vinculante o no	Los procesos participativos formales que surgen de la iniciativa pública son una herramienta solvente y eficaz para la gobernanza inclusiva	Las redes sociales son el instrumento más útil para articular la participación ciudadana en el siglo XXI	Son prioritarios aquellos soportes que conecten las iniciativas ciudadanas (individual o grupal) con la administración
MIRADA SOCIAL	Rebelión Autocomplacencia Beligerante Responsable	i					
MIRADA ÉXITO	Populismo Eficiencia Democracia		i				
MIRADA FUNCIONAL	Capacidad Complejidad Especialización			i			
MIRADA ACTITUDINAL	Constructiva Destructiva Indiferente Utópica				i		
MIRADA HISTÓRICA	Así fue Así es Así será					i	
MIRADA ESTRUCTURAL	Organizaciones Personas Instituciones Partidos Políticos						i





1. Parte-hartzearen eta erabakiaren arteko lotura maila

Demokraziari eta Herritarren Parte-hartzeari buruzko Liburu Zuriaren 2. jardunaldian eztabaidatutako lehenengo eduki-ardatza izan zen **zenbateraino dagoen edo egon behar duen parte-hartzeak** hura motibatu duten arazoei buruz **erabakitze**ko **ahalmenari lotuta**. Horretarako, ondorengo baieztapenen inguruan lan egin zen:

- *Sustatzailearentzat loteslea ez den parte-hartze prozesu edo momentu oro iruzur bat da*
- *Herritarren parte-hartze arduratsurako gaitasun pertsonalik ez izateak zaildu egiten du prozesuak lotesleak izatea*
- *Parte-hartze momentuak edo prozesuak jorratzen duen arazoaren izaeraren arabera, parte-hartzea loteslea izan daiteke edo ez*

7

Paragrafo honetan jasotako ekarpenak ondorengo hauek dira:

Parte-hartzeak loteslea izan behar al du?

Adostasun zabal bat dago dioena **herritarren parte-hartzeak, loteslea izan baino gehiago, eragina izan behar duela gobernu-ekintzan**. Alegia, motibatu duen xederako erabilgarri izan behar du. Prozesuaren sustatzailearen papera nabarmendu da, berak erabaki eta komunikatu behar baitu parte-hartze prozesuaren hasieran, zer irismen eta eragin izango duen azkeneko erabakian. Hau da, kontsultaren xedea erabaki bat hartzea baldin bada, parte-hartzeak loteslea izan beharko du, baina beti ez da beharrezkoa baldintza hori parte-hartzeak balioa izan dezan eta herritarren iritzia kontuan hartua izan dadin.

Zentzu horretan, ezinbestekoa jotzen da **beharrezko informazioa prozesuaren eskura jartzea, arrakastarako lehen urrats gisa**. Hasieratik esperantzak doitzea eta behar bezainbeste informazio izatea elementu giltzarriak dira herritarrek beren gain har dezaten parte-hartzeari estu lotuta doan erantzukizuna.

Erantzukizun partekatuaren ideia horretatik, nabarmendu nahi izan da, orobat, parte-hartzeak bere mugak izan ditzakeela, pertsona guztiak ez baitira gai sentitzen (edo ez daude prestatuak) zenbait gairi buruz erabakiak hartzeko (edo iritzia emateko). Kasu horretan, **parte-hartzearen kalitateak eta kantitateak** zuzeneko eragina izan dezake berorren kalitatean, eta hortaz, kontuan hartu beharko da.



Baina, zer da «herritarren iritzia kontuan hartzea»?

Onarturik erabateko lotura ez dela ezinbesteko baldintza parte-hartze prozesu batean, nahitaezkoa jotzen da, aldiz, **parte-hartze prozesu orotan sustatzaileak minimoen konpromiso bat hartzea parte hartzera deitzen dituen pertsonekin**. Konpromiso hori, lehenik, soluzio partekatuak sortzeko herritarren parte-hartzeak duen balioa aitortzean oinarrituko da, inor kanpoan utzi gabe ezagutza espezifikoak ez dituelako edo desiragarriak liratekeen gaitasunak falta zaizkiolako.

Entzuteko gaitasuna ere, egiaz entzuteko jarrera gisa ulertuta, ezinbesteko aldez aurreko urratsa da. Behin prozesua hasita denean, beharrezkoa da aitortzea bertan jasotako ekarpenen balioa eta ekarpen horiek parte-hartzearen xedearen inguruko lan-lerroak markatzeko balio behar dute. Gainera, premiazkoa izango da **prozesuaren emaitzak berriro herritarrei jakinaraztea**, eta adierazi beharko da zer gaik izango duten zuzeneko eragina azken erabakian (eta zergatik) eta zein izan diren atzera bota direnak (eta zergatik).

Botere publikoek egiten duten parte-hartze prozesuen erabilera txarrari buruzko pertzepzioa –egiazkoa izan edo ez– eta parte-hartzea aintzat hartu izan ez den hainbat prozesuren inguruan sortutako konfiantza eza eta frustrazioa direla eta (esperantzak egoki kudeatu ez zirelako, gaizki jakinarazi zirelako edota erabilera txarraren eraginez), guztiz premiazkoa da, ezinbestean, konpromisoa hartzea eta **hasieratik zehaztea zer nolako eragina izango duen parte-hartze prozesuak erabakiak hartzeko orduan**.

Prestatuta al gaude parte hartzeko? Prestatuta al gaude gure erabakiek espazio publikoan benetako eragina izan dezaten? Nahi dugu, badezakegu, badakigu?

Erabakiak hartzeko espazioak eraldatzeko xedez parte-hartzea palanka gisa erabiltzeko ahalmenei, gaitasunei eta desioei buruz jasotako ekarpenek herritarrei ez ezik, Administrazioari ere egiten diote erreferentzia.

1. Pertsonak / Herritarrak

Lehenik azpimarratu da pertsona guztiek dutela nahikoa «zentzu komun» eta ez dela titulurik edo prestakuntza teknikorik behar parte hartu ahal izateko: **hortaz, mundu guztiak du «parte hartzeko gaitasuna»**, izan ere, neurri batean, pertsona batek prozesu batekiko duen interesak markatzen baitu gaitasun hori. Alegia, informatu den eta prozesuan parte hartzen duen pertsona orok (trebezia handiagoarekin edo eskasagoarekin) adierazten du iritzia eman nahi duela, informazioa nahi duela eta,



erantzukizunetik, erantzun kolektibo baten parte izan nahi duela. Borondateak, kasu hauetan, garrantzi handiagoa du gaitasunak baino.

Onartu badaiteke ere badirela zenbait gai alde aurreko ezagutza espezializatua eska dezaketenak, parte hartu duten pertsonak irizten diote berariazko ezagutza hori duten pertsonak galdetuta prozesu batean lor genitzakeen «erantzun onetatik» harago, **azken emaitza askotarikoagoa eta konpondu nahi den arazora hobeto egokitua izango litzatekeela parte-hartzea orokorra baldin bada eta ikuspegiak zabalagotzen badira.**

Nahiz eta jendea ados dagoen «**parte hartzen ikasi**» beharra dagoela eta onartzen den herritarrei mota honetako prozesuetan esperientzia falta zaiela (eta, batzuetan, mendekotasunak dituztela), azpimarratu da, kasu askotan, **herritarren gaitasun eta ahalmen eskasia banderatzat erabili izan dela erabaki publikoak hartzerakoan herritarren ikuspegia gehitzea ez sustatzeko.**

Beste batzuetan, **herritarrek eurak izan dira, nolabait, beren buruari parte hartzeko langak jarri dizkiotenak**, uste izan dutelako ez dituztela horretarako beharrezkoak jotzen dituzten ezagutzak, edota ez daudela behar bezala gaituta erabakiak hartzeko; horregatik erakundeen eta intereseko taldeen esku utzi dituzte haiengan eragina duten hainbat erabaki.

Hori dela eta **herritarren pasibotasun** sentsazio bat zabaldu da eta pertsona askok iskin egiten diote espazio komunaren eraldaketan dagokien rolari eta, gehienez ere, beren ahotsa edo iritzia entzuna izatea besterik ez dute bilatzen. Baina **herritarrek oso kapaz dira eragin handiko aktore politiko izateko, guztiok baikara «bizikidetzan aditu»**: nahiz eta, behin baino gehiagotan, ez den erraza izaten posturak bateratzea eta interesak elkartzea; arazoak guregan eragina badu, gaitasunez erantzungo dugu guztiok.

2. Sustatzaile papera: administrazioak

Parte-hartze prozesu bati ekin aurretik, garrantzitsua da **Administrazioek horretan sinestea**. Hau da, parte-hartzeak diseinua eta politika publikoaren talka hobetu ditzakeela sinestea. Gainera, prozesua sustatzen duten pertsonak zehaztu behar dute **zer konpromiso hartzen duten** prozesua sustatzean, haien borondatea faktore erabakigarria izango baita hura ondo atera dadin.

Ez dago ukatzerik **herritarren parte-hartzeak beldurrak eta zalantzak eragiten dituela Administrazioan**. Parte-hartzearen aurkako erresistentzia natural bat dago, **konplexuago egiten baititu plangintzak eta erabakiak hartzeko prozesuak**. Askotan ulertzen da parte-hartzeak berarekin dakarrela botere politikoa herritarren esku uztea, baina, oinarrian, botereen batuketak baizik ez da gertatzen.



Bestalde, **parte-hartze prozesu batek lidergoa eskatzen du**. Ardura nagusia prozesua sustatzen duenarena da, eta ez parte hartzera deituarena, beraz, beharrezkoa ikusten da **idea sendoak dituzten liderrak izatea, parte hartzera motibatzen dutenak onartze borondatek abiatuta eta gaitasun kritikoarekin**. Horretarako, ezinbestekoa da **politikariek prozesuetan gehiago parte hartzea, lehen eskutik ezagutu ditzaten herritarren iritziak eta ikuspegiak eta, entzuteaz gainera, haien garapenerako oztoporik jar ez dezaten**. Administrazioak nahi baldin badu herritarrek parte-hartzea mezu hori helarazi beharra dauka (eta, askotan, esaten dena egiteak erakusten du ematen zaion garrantzia).

Parte hartu duten pertsonen prozesuari buruz ematen zaien **itzulerako** informazioa eta haien parte-hartzeak prozesuaren azken emaitzan izan duen **eragina** ere erabakigarriak dira. **Administrazioak ezin du ametitu herritarrek ikustea politika mailan «interesatzen ez denean», prozesutik ateratzen dena «moztu» egiten dela, kasu horretan argi geratuko baita ez dela inoiz gauzak eraldatzeko egiazko borondaterik egon.**

Azkenik, nabarmendu da askotan hitz egiten dela **herritarren gaitasun faltaz eta aitzakia gisa erabiltzen dela parte-hartze prozesuak ez artikulatzeko**. Baina, **zer esan politikarien gaitasunaz?** Ezinbestekoa da erantzukizun publikoa duten pertsonak ongi prestatuta egotea eta behar diren gaitasunak edukitzea parte-hartze prozesuak eraginkortasunez eta modu iraungarrian sustatzeko eta bultzatzeko.

Beraz, bi kasuetan, bai herritarren eta bai politikarien mailan, hiru dimentsiotan lan egin behar da: jakitea, nahi izatea eta ahal izatea.

Zeinahi parte-hartze prozesuren bizkarrezurra **jarrera** izango da, hau da, **lankidetzara eta ateratzen den emaitzetara irekita egongo den jarrera**. Gaitasunak parte hartu ahala hartzen dira, beharrezkoak baitira prozesu hauek garatzeko (garrantzitsuagoak dira entzuteko gaitasunarekin, negoziaketarekin, eta abar, zerikusia dutenak, gaitasun teknikoak baino), betiere ideia honetatik abiatuta: **«ikasteko eta irakasteko intentzioa dagoenean ikasten dugu»**.

Nolanahi ere, «jakite, nahi izate eta ahal izatetik» **harago, badira zenbait faktore baldintzatzaile parte-hartze prozesuaren kalitatean eta, hortaz, berorri itsatsirik doan lotura mailan zuzeneko eragina dutenak** eta, beraz, kontuan hartu beharko direnak:



Parte hartu aurretik: esperantzak, informazioa eta gardentasuna

- Asperdura eta desilusia emaitzetan eraginik izan ez delako.
- Beharrezkoa da azaltzea zergatik, nola eta zertarako den parte-hartzea («iruzur» sentsazioa ekiditeko era bakarra da). Informazioa lortzeko bakarrik den, soluzio partekatatu batera heldu nahi den, erabaki bat hartu nahi den...
- Joko-arauak ezagutu behar dira prozesuaren aurretik (eta hasieratik).
- Zergatik ez suspertu eta motibatu parte-hartzea, enpresa pribatuak egiten duen bezala (pizgarri edo oparien bidez).
- Parte-hartzeak azalpen argiak eta zehatzak ematea eskatzen du: interesak, zer nahi den, ondorioak... Hori da erarik onena prozesuaren sustatzaileak informazioa manipulatzeko eragozteko edo prozesuaren beraren manipulazioa ekiditeko.
- Parte-hartzea sustatzeko edukiak egokitu behar dira: erabakia ez dute adituek soilik hartu behar, horregatik hainbat modu garatu behar dira herritarrek gai teknikoetan parte hartu ahal izan dezaten (ez dira berdinak herritarrentzat egindako dokumentu bat eta txosten tekniko bat, arreta berezia eskaini behar zaie itzulpenei...).
- Informazioa beharrezkoa da (argia, eskuragarria, baliabideak, mekanismoak...), baina ez herritarrek «intoxikatu» arterainokoa. Informazio faltak ezgai egiten gaitu, baina informazio gehiegik ere bai.

Nork parte hartu

- Lotura maila parte-hartze mailaren eta haren kalitatearen mende egongo da. Bi elementu horiek, neurri batean, zilegitasuna ematen diote azken emaitzari.
- Prozesuak kontuan eduki behar du aniztasuna bere diseinuan, hizkeran, gaietan,...
- Parte-hartzean zenbat eta aniztasun handiagoa izan, are handiagoa prozesuan ere.
- Askotarikotasuna da oinarritzko printzipioa eta ez da lortzen intereseko taldeetara mugatuz, antolatu gabeko herritarrek ere eduki behar dituzte parte hartzeko bideak.
- Belaunaldien arteko desberdintasunak, kultura artekoak, ... beharrezkoak dira proiektuetarako, inklusiboak izan behar baitute (kolektiboak identifikatu behar dira)
- Gizarte geruza guztiek parte hartzen duten aztertu behar litzateke (zergatik bai eta zergatik ez) eta horrek proiektuei erantzen dien konplexutasuna balioetsi, eta urardotzeko arriskua.
- Parte hartzen parte hartuz ikasten da: «ni»tik «gu»ra igaro behar da, interes erkidearen ikuspegira.





Nola parte hartu

- Prozesuaren liderra Administrazioa baldin bada, hark bermatu behar ditu mekanismoak parte-hartze inklusibo bat sustatzeko, diseinutik hasita.
- Prozesuaren diseinua nolakoa den, zenbait pertsona «ezgai» bihur daitezke, edo ezingo dute parte hartu gutxieneko berme batekin.
- Lotura maila prozesua diseinatzen den unetik erabaki behar da, eta hasieratik azaldu behar dira bai prozesuaren faseak eta bai emaitzaren eragina. Parte hartzeko prozesu orok hasiera eta amaiera argiak eduki behar ditu.
- Prozesuak hainbat fasetan planteatu daitezke: lehen fasean iritzi guztiak hartuko dira kontuan, eta bigarren batean erabaki teknikoagoak hartuko dira (beraz, gaitasun desberdinak daude batean eta bestean). Nolanahi ere, prozesuak ez badu abian jartzen denetik parte-hartzea bermatzen ez da baliozkoa izango.
- Zuzeneko lotura egon behar du «nola» eta helburuaren (zer) artean. Erreferenduma ez da izango tresna bakarra.
- Orain existitzen diren kanalak ez dira herritar askorengana iristen. Pertsona guztiek dituzte ideia onak, arazoa da nola identifikatu eta garatu ideia horiek ekintza bihur daitezen.
- Arazoa ez dago gaitasunean, baizik eta nola parte hartzen dugun: guztiok dakigu eta

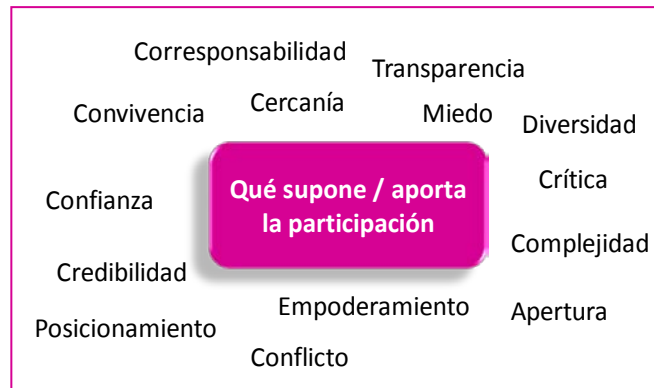
12

Zertan eta zertarako parte hartu

- Hasteko, ongi planteatu behar da prozesuaren zergatia (adibidez, lege bat egiteko den, edo kontsulta bat egiteko).
- Edozer gaitan egon behar litzateke parte hartzeko aukera, nahiz eta egon daitezkeen egin behar ez diren kontsultak.
- Helburuak, gaiak eta prozesua elementu erabakigarriak dira lotura maila zehazteko.
- Parte-hartzea ez da helburu bat, bitarteko bat da. Herritarren parte-hartzea proposatzeko unea gaiaren eta prozesu motaren mendean egongo da.

Azkenik, nabarmendu da kudeaketa publikora herritarren ikuspegia gehitzearen azken helburua **adostasunak eta soluzio partekatuak bilatzea** izan behar duela. **Parte-hartzea borondate on eta zintzotasun kontua da, akordiora iristeko gogoarena, aberasteko modu bat.** Prozesuek, hortaz, ez dute «ideia baten bozgorailu» izan behar, baizik eta, errespetutik eta desberdintasuna onartzetik abiatuta, **eraikitze mekanismo bat**, interesak adostu eta mugak gainditzeko (hori da parte-hartzearen bertutea, ez gehiengoak).





Horretarako, bi elementu giltzarri daude: **hezi/ikasi eta egin**. Hezi eta ikasi zeren adostasun bilaketa horrek (negoziaketa) gaitasun batzuk eta ikuspegi bat eskatzen baititu (herritartasuna norabide bikoitzetik eraikitzen da), horregatik azpimarratzen da parte-hartze prozesuek hezitzaileak izan behar dutela: ez da ahaztu behar hezkuntza dela parte-hartze arduratsuaren oinarria.

Eta «egin», zeren azturak eta ohiturak, hau da, kultura, ekintzatik jaiotzen baitira. **Parte-hartze kultura duen gizarte bat eraiki nahi badugu, beharrezkoa da «parte-hartze hori egitea, gauzatzea».**

Kultura aldaketa horrekin batera, **arauak ere aldatu egin beharko dira, eta garatzen den erregelamendu berriak, sostengatu ez ezik, sustatu egin beharko du politika publikoetan parte hartzea.**



2. Kalitateko parte-hartze prozesuak garatzeko kanalak eta metodologiak

Jardunaldiko bigarren eduki-blokea «nola» parte hartu galderan eta kanalek eta metodologiek prozesuen kalitatean izan dezaketen eraginean zentratu zen.

Horretarako, hiru baieztapenen inguruan eztabaidatu zen:

- *Ekimen publikotik sortzen diren parte-hartze prozesu formalak erreminta baliagarriak eta eraginkorrak dira gobernantza inklusiborako*
- *Gizarte sareak dira tresnarik erabilgarrienak XXI. mendean herritarren parte-hartzea artikulatzeko*
- *Lehentasuna dute herritarren ekimenak (banakakoak zein taldekoak) Administrazioarekin konektatzen dituzten euskarriek*

14

Jarraian, jasotako ekarpen nagusiak aurkezten dira:

Ekimen publikotik sortzen diren parte-hartze prozesu formalak erreminta baliagarriak eta eraginkorrak al dira gobernantza inklusiborako?

Jardunaldira etorri diren pertsonak nabarmendu dute zenbait **kontzeptu zehatzu eta argitu** behar direla lehenbizi, hala nola «ekimen publikoa», «ekimen formalak» eta «governantza inklusiboa».

Zer da ekimen publikoa?

Azpimarratu da ez direla gauza bera ekimen publikoa (izaera edo xede publikoa duena) eta Administrazio Publikoek sustatutako ekimena. Nahasmen horrek, «publikoa» dena zuzenean administrazioekin lotzeak, eragin kaltegarria du parte-hartzea ulertzeko moduan.

Zer da ekimen formalak?

Formalak egituratu gisa uler daiteke, baina instituzioen esparruarekin zerikusia duten prozesuei ere formalak deitzen zaie. Halaber, formal hitzarekin programa bat zorrotz betetzea adierazi nahi bada, batzuetan pentsa daiteke «itxurak egiteko» modu bat dela (alegia, ez dagoela egiazko borondaterik gai publikoak herritarrek parte hartuz kudeatzeko).



Zer da gobernantza inklusiboa?

Gobernantza inklusiboa diogunean, izatez, errepikatzen ari gara, gobernantza izateko inklusiboa izan behar baitu. Beste kontu bat da parte-hartzea, gaur egun esparru askotan formulatuta dagoen bezala, sektore kasik elitista batera mugatzen dela (izaera eskusiboa du, ez inklusiboa, eta hortaz herritarren erabateko parte-hartzea ez da sekula benetakoa izan). Azpimarratu da parte-hartzeari buruzko eztabaidan askotan ateratzen dela hizpidera gobernantza (inklusiboa), baina oraindik ez garela goragoko fase horretara iritsi. Joko-arauak zehaztea falta da (bai Administrazioaren eta bai herritarren aldetik), eta aldaketa sustatzea hiru mailatan: pertsonalean, antolakuntza mailan eta gizartean.

Esanahi partekatuen esparru bat eraiki beharra behin nabarmendu ostean, **Administrazioek sustatutako prozesuen erabilgarritasuna balioetsi da eta haien ahalmena goraipatu da, baina azpimarratu da ez dutela, askotan, nahi litzatekeen eraginkortasunik**. Parte hartu duten pertsonen iritzian, parte-hartze prozesu formalak tresna eraginkorrak izan **daitezke** gobernantza (inklusiborako), **baina, gaur egun, ez dira horrela**.

Alde batetik, **sinesgogortasun** maila handia dago «parte hartzeko horrenbeste deiren» aurrean, eta **eszeptizismoa** ere bai abian jartzen diren hainbat prozesuri buruz (esku artean dugun Liburu Zuria, kasu), gobernuaren ardurapeko beste eremu batzuetan, eragotzi edo baldintzatu egiten baita parte-hartzea. Nabarmendu da parte-hartzea ez dela «herritarrentzat», «herritarrekin» baizik, eta **governantza ahalduntzea dela; horregatik da beharrezkoa klase politikoan aldaketa bat izatea («desahalduntzea», alegia), kudeaketa arduratsuekin talka egiten duten errezeloak eta interes politikoak gainditzeko**. Onartuta ere erakunde eta alderdi politiko gehienek askoz gehiago errespetatzen dutela herritarren parte-hartzetik ondorioztatzen dena (baita herritarren ekimen autonomoetatik datozenak ere), adierazi da oso zaila dela benetako aldaketa bat sustatzea Administrazioaren laguntzarik gabe, kasu gehienetan, soluzioa eta erabakitzeko eskubidea inplementatzeko behar diren baliabideak Administrazioaren esku baitaude. Hortaz, politikariak «paseko hegaztiak» («maizterrak») diren arren, lidergo politikoa ezinbestekoa da.

Bestalde, **autokritika falta eta parte-hartzearen ebaluaziorik eza** nabari dira **Administrazio publikoen aldetik**. Administrazio publiko batek parte-hartze prozesu bat sustatu eta hasten duenean, garrantzitsua da parte hartzera deitzen dituen pertsonen kezka eta interesen ezagutza errealetik abiatzea, alegia, alde zuzenetik diagnostiko bat egitea, aldi berean, prozesuan eztabaidatu nahi diren «galderak edo gaiak» doitasun handiagoz diseinatu eta formulatu ahal izateko.

Gainera, **Administrazioak sustatutako prozesu orok «lan pedagogikoa» egin behar du** eta aditzera eman behar die herritarrei guztiok dugula parte hartzeko gaitasuna



(horrela, ingurura begiratu eta aurpegi berberak, beti deitzen dituztenak, ikustea saihestuko dugu). Era berean, bai erakundeetan eta bai herritarren artean aldatzeari erresistentzia jarri ohi zaionez, beharrezkoa da **parte-hartzeko espazioak guztiz gardenak izatea**.

Gai horiek berberak jarri dira mahai gainean **Administrazioak sustatutako prozesuen «itxiera»** aipatu denean. Beharrezkoa da prozesuaren emaitza jasotzea eta herritarrei jakinaraztea, eta jakinarazpen horretan adieraztea zer gai hartu diren kontuan eta nola (zer puntutaraino, zer aldaketarekin, zer nolako eragina izango duten). **Behin itzulerako informazio hori eman denean, Administrazioaren ardura da prozesu horiek ebaluatzea**. Hona hemen ebaluazio hori egiteko aintzat hartu beharrezkotzat aipatu diren galdera batzuk:

- Prozesuen konplexutasuna: beharrezkoa al da? Sinpleagoa egin al zitekeen? Hartu al dira kontuan alde aurreko beste prozesu batzuk –eta berorien ebaluazioa– diseinua egitean?
- Nola: metodologia egokia izan al da? Zer eman/kendu digu egindako aukerak? Eta kanalek?
- Prozesuaren emaitza: prozesuaren aldaketarik gertatu al da? Eta zerbitzuarena? Eta arauena? «Tiradera batean sartuta» geratu al da?

Bigarrenik, bertaratu diren pertsoneri galdetu zaie ea **zein den gizarte sareen papera (erreal, izan behar lukeena, etab.) parte-hartze prozesuetan**; horretarako, ondorengo galdera hau egin zaie:

Gizarte sareak al dira tresnarik erabilgarriena XXI. mendean herritarren parte-hartzea artikulatzeko?

Paragrafo honetan, gizarte sareen **potentziala** nabarmendu da harreman berritzaileak sustatzeko oinarri gisa, izan ere, espazio fisikotik harago doazen konexioak ahalbidetzen baititu. Abantaila hori ukaezina bada ere, aipatu da, era berean, gizarte-sareen berehalakotasuna ez dela, agian, beti mesedegarri parte-hartze prozesu batean (biralengatik, elkarrekin gogoeta bat edo eraiketa bat garatzeko zailtasunengatik –asmamena eta, batzuetan, azalderia saritzen direlako–,...).

Nolanahi ere, azpimarratu da **bitarteko bat direla, ez helburu bat**, eta proposatutako xederako baliagarri badira tresna ona izan daitezkeela (parte-hartzearen xede bihurtzen ez baditugu eta osagarritzat hartzen baditugu). Bertaratutako pertsona gehienek diote gizarte sareak ez direla idealizatu behar (*oraindik jolaserako erabiltzen ditugu*), baina, era berean, hutsegite bat litzatekeela parte-hartzea erraztu dezaketen kanal gisa kontuan ez hartzea (tresna erabilgarria dira, baina ez nahikoa).



Gizarte sareen **erabilgarritasunari** dagokionez, uste da gora egingo duela, gero eta gehiago erabiltzeaz gainera, «kalitate handiagokoa» baita erabilera hori, nahiz eta, gaur gaurkoz, «mobilizatzeko» erabilgarriago izan, «parte hartzeko espazio» gisa erabiltzeko baino.

Beraz, zabalkunderako kanal gisa egokiago jotzen dira, eraikuntzarako baino, eta **entzuteko espazio aktibo** ere izan daitezke Administrazioentzat. Hurrengo pausoa emateko (gizarte sareetan eraikitzea) **segurtasuna** garatu behar litzatekeela aipatu da, gizarte sareen anonimotasunaren atzean parte-hartzea uxatu dezaketen mesfidantza egoerak sortzeko arriskua baitago.

Aipatu den beste alderdi bat izan da beharrezkoa dela **Administrazioek gizarte sareetan duten presentziak eta parte-hartzeak** bat egitea *offline* duten presentziarekin eta parte-hartzearekin. Gizarte sareak ez dago araupetzerik, ez kontrolatzerik, eta herritarrentzat kanal birtualak irekitzen baldin badira, ahalmen handia beharko da haien eskaerei eta galderari erantzun ahal izateko. Aukera ona dira, batez ere, herriko sektore gazteenekin harremana sustatzeko, baina haien **erabilera txarrak** eragin kaltegarria izan dezake pertsona horiek Administrazioari buruz izan dezaketen pertzepzioan. **Haien kudeaketa eta dinamizazioa, hortaz, garrantzi handikoa da.**

Gizarte sareen kudeaketa ez ezik, beharrezkoa da kontuan hartzea parte-hartze prozesu batean zer ekarpen egiten duten gizarte sareek **inklusibitateari** dagokionez. Interesatzen da teknologia berriak erabiltzea parte-hartze kultura sustatzeko, sarbide unibertsaleko kanala baita, baina parte-hartze prozesuak hainbat talde desberdin barnean hartzea bilatzen badu, ez dago «**apustu guztia**» **kanal bakar baten alde egiterik**. Eten digitala oraindik benetakoa da eta hainbat kolektiboren erantzuna oztokatzen eta mugatzen du. «Analfabeto digitalak» dauden bitartean, baztertzailak izaten jarraituko dute, neurri batean.

Bestalde, gizarte sareen erabilera sobera desberdina eta ezegonkorra da eta, batzuetan, **konpromiso apaleko** parte-hartze gisa ulertzen da (*gustatzera edo ez gustatzera mugatzen da*). Edonola ere, **edukiak sortzeko** espazio garrantzitsuak dira, eta dagokien garapen logikoa izan beharko dute, belaunaldi «digitalizatuak» gizartera gehituz doazen neurrian.

Azkenik, azpimarratu da **gizarte sareak birtualak direla, baina, era berean, presentzialak ere badirela eta izan behar dutela**. Hurbiltasuna eta giza osagarria ez dira galdu behar parte hartzerakoan, hala formatu presentzialetan nola ez-presentzialetan.

Kanalek eta metodologiek parte-hartze prozesuen kalitatean izan dezaketen eragina hizpide izan duen azkeneko eduki-bloke honi amaiera emateko, azken galdera bat planteatu zitzaizen parte hartu zuten pertsonari eta eskatu zitzaizen gogoeta egin



zezatela zein ziren **lehentasuna eman** eta garatu beharreko **euskarriak**, ondorengo galdera honen bitartez:

Lehentasuna al dute herritarren ekimenak (banakakoak zein taldekoak) Administrazioarekin konektatzen dituzten euskarri haiek?

Paragrafo honetan, gehiengoak erantzun zuen **lehentasuna dutela edo izan behar luketela berorietan parte hartzen duten pertsonen ahalduntzea sustatzen duten euskarriek**.

Horretarako, pertsonak eta errealitateak konektatu aurretik, beharrezkoa da **erlaldatzeko intentzioz entzutea eta ekarpenak egitea** (kontuan hartua izateko asmoz, errespetutik... egiteko intentzioz). Eta entzutea denez lehen urratsa parte hartzeko gutxieneko baldintzak eratzeko, entzuteak **pentsamolde aldaketa eskatzen du bai herritarrengana eta bai Administrazio publikoetan, azpian dauden botere harremanak beste era batean artikulatzeko** (*orain zuzeneko demokraziaz mintzatzen gara, zerbait ari da aldatzen*), baina baita **rolak argitzeko** ere.

18

Ezjakintasun ikaragarria dago politikaz eta kudeaketa publikoaz; horregatik, beharrezkoa da herritarrengana hurbiltzea eta lan-arlo horretako konplexutasun eta mugetara gerturatzea; bestalde Administrazioak irekiagoa izan behar luke eta barne kudeaketarako sistema parte-hartzaileagoa proposatu.

Bai Administrazioak eta bai herritarrek huts egiteko beldurra gainditu eta hutsegiteetatik ikasi egiten dela onartu behar lukete. **Administrazioak gero eta argiago daki herritarren beharra duela, eta herritarrek gero eta jakitunago daude kexatzea ez dela erlaldatzeko elementu eraginkorra eta instituzioei lagundu beharrean daudela balio publikoa sortzen**.

Aurrez aipatutako paradigma aldaketatik balio publiko hori sortzeko –alegia, parte hartzeko– ez dago lehentasuna duen kanalik: **edozein kanal da ona erabilgarria bada, eskuragarri badago eta herritarrek ezagutzen badute**. Kanal bakoitzak bere «publikoa» du eta, beraz, parte hartzeko modu desberdinak ireki behar dira aniztasuna bermatzeko, baina segurtasuna ere balioetsi behar da, bai-eta lankide izan nahi ditugun pertsonen erosotasuna ere.

Eskuragarritasuna eta norabide bikoiztasuna beharrezkoak dira eta gardentasuna da, berriro ere, haiek sostengatzen dituen elementuetako bat. Interes publikoa duen informazioak eskuragarri egon behar du (eta ulertzeko moduan adierazita), herritarren egiazko kontrola bermatzeko, horixe baita, hain zuzen, demokraziaren oinarria. Ildo horretan, nabarmendu nahi izan da Gardentasun Legea plataforma ona izan





daitekeela, berorretan kanalak antolatu eta herritarrek izan dezaten presioa egiteko eta eragiteko ahalmena non gauzatu.

Herritarren parte-hartzea sostengatzen duten euskarriek ez diote arazo/soluzio mekanikari soilik erantzun behar, baizik eta plangintzarekin, segimenduarekin eta/edo ebaluazioarekin lotuago dauden beste helburu batzuk ere zerbitzatu beharko dituzte.

Desiragarria da, hortaz, herritarren parte-hartzearen premia eta maila desberdinei erantzungo dieten berariazko mekanismoak egotea (ez dauka zertan etengabeko prozesua izanik, baina, betiere, kalitatea bermatu beharra dago). Baina, batez ere, jada eskura dauden mekanismoak eman behar dira ezagutzera eta kudeatu behar dira (adibidez, herri ekimenak aipatu dira, edota udaletan abian dauden tokiko informazio-batzordeak).

Mekanismo horiek eta beste batzuk ezagutzea ezinbestekoa da bai herritarrentzat eta bai Administrazioarentzat egokiena den kanala aukeratu eta erabili ahal izateko. Horretarako, **Administrazioak kudeatu behar ditu, osorik eta modu koordinatuan, herritarren esku jartzen dituen euskarri eta mekanismo guztiak, betiere, eta gutxienez, erantzuteko obligazioa bere gain harturik.**